

A FEKETE GÓLYA NYOMÁBAN

A természetet járva az emberben mindig megvan a vágy, hogy állatokkal találkozzon – lehetőleg a védett ritkaságokkal, amelyek egy-egy tájegység élő nevezetességei közé tartoznak. Az igazi vadonban persze ezek a többnyire rejtett életmódot folytató lények nehezen pillanthatók meg – kivéve, ha tudjuk, hol kell őket keresni.

Szöveg - **Mirtse Áron** zoológus / **VADÁLLATOK KÖZELRŐL**

„Amikor Mészöly Miklós megírta a Fekete gólya című ifjúsági regényét, ez a ritka, rejtett életmódot folytató madár még annyira ismeretlen volt, hogy az olvasó a történet tinédzser gyerekhőseivel együtt hitte is, meg nem is a létezését, inkább afféle legendának gondolta. Pedig a mesebeli fekete gólya nagyon is létezik, és legfontosabb hazai élőhelye pontosan ott van, ahová az író tette cselekményének helyszínét: a mai Duna-Dráva Nemzeti Park árterein, elsősorban a híres Gemenci-erdő területén. A síksági, folyó menti élőhelyeken kívül hegyvidéki és dombsági erdőkben is fészkel. Nyugat-Európában ritkaságnak számít, bár létszáma növekedőben van: tőlünk nyugatra Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Belgiumban és a Pireneusi-félszigeten lehet találkozni vele, keletre viszont egészen Kínáig tart az elterjedési területe.

KÉMÉNY HELYETT TÖLGYFA

A fekete gólya nemcsak a színében különbözik a fehértől, hanem az életmódját tekintve is. Mindenekelőtt sokkal jobban kerüli az embert. Míg a fehér gólyának szinte az egész európai népessége emberi településeken, házak kéményén vagy villanyoszlopokon fészkel, és gyakran a szántó-vető ember vagy a kombájn mögött lépegetve szedegeti fel az eke által a földből kiforgatott apró állatokat, addig a fekete gólyát megpillantani sem egyszerű, hiszen sűrű erdőkben fészkel. Kedvence a kocsányos tölgy, ha az nincs, a bükk, az erdei fenyő, de számításba jöhet a szil, a fűz, a kőris, a fehér nyár vagy akár a vadkörte, néha az akác is. Hegyvidéki terepen olykor sziklára rak fészket, de költött már elhagyott magaslesen is. Ha nem zavarják meg őket, a párok sok éven át használják visszatérően ugyanazt a fészket.

ZÖLD A CSŐRE, ZÖLD A LÁBA

Gólyafészket mindenki látott már, és ha a fészkek helyének megválasztása különböző is, építésének módja hasonló két gólyafajunknál. A fészkek nagy, lapos, vesszőkből összeállított építmény, amely az idők során hatalmasra nőhet, hiszen minden évben kijavítgatják, hozzátoldozgatnak. Viszonylag alacsonyra építik, általában 10–15 méter magasságban. A tojásrakás a lombfakadás után, áprilisban kezdődik, amikor a falevelek már eléggé sűrűn állnak, hogy biztonsággal elrejtse a fészket. Ilyenkor a párokat gyakran lehet megfigyelni nászrepülés közben az erdő fölött. A kotlás gyakran már az első tojás lerakása után megkezdődik, a tojó és a hím felváltva végzi. 30–40 napig tart, míg a fiókák kikelnek; ahogy Mészölynél is olvasható, csőrük és lábuk zöldes színű. Körülbelül tízhetes korukban repülnek ki a fészekből.

FEKETÉN-FEHÉREN

Ahogy a fehér gólya nem teljesen fehér, hiszen az evezőtollai feketék, úgy a fekete gólya sem teljesen fekete. Teste nagy részét fekete tollazat borítja, amelynek azonban a tollak szerkezeti fénytörése zöldes-bíboros, szivárványos csillogást ad, különösen az idősebb példányok esetében, és csak a testen, az evezőtollak fénytelenek. A hasoldal tollazata azonban a begytől lefelé hófehér. A kifejlett madár csőre és lába piros, és a szemét is csupasz, piros bőr szegélyezi. Valamivel kisebb a fehér gólyánál. Egyébként hasonló a viselkedésük: kelepelni például egyformán tudnak. Míg a fehér gólya leginkább a szántóföldön fogdossa a sáskát, pockot, addig a fekete rokon táplálkozása sokkal inkább vízhez kötött: sekély tavak szegélyében, akár hasig a vízben gázolva vadászik főként halra és kétéltűekre.

Kép - Profimedia - Red Dot

VESZÉLYBEN A FÉSZEK

A fekete gólya egész Európában védett madár. Fennmaradását elsősorban az emberi tevékenység fenyegeti: az erdőgazdálkodás vagy a vizes táplálkozóterületek megszűnése és szennyeződése. Az egyre melegebb nyarak miatt sok sekély vízmeder nyárra szárazzá vagy poshadttá válik, és a gólyák nem találnak benne táplálékot. Mivel öreg fák vízszintes ágain fészkel, és ezek az ágak gyakran korhadnak, a fekete gólyát fokozottan fenyegeti a fészekleszakadás. A fakitermelés vagy a fészkek leszakadása miatt otthontalanná vált madarak gyakran napokig keringenek a fészkek hűlt helye fölött. Védelmük érdekében az ismert fészkek körül 100 méter sugarú körben be kell szüntetni minden erdészeti tevékenységet, és sokat segít a téli hó súlyától megcsúszott fészkek megerősítése is, vagy a megsemmisült fészkek közelében műfészkek elhelyezése.

MERRE VISZ AZ ÚT?

A fehérhez hasonlóan a fekete gólya is vonuló madár, amely március elején érkezik meg költőterületére. A gyülekezés az őszi vándorútra már júliusban megkezdődik, az egyik fő gyülekezőhely a Hortobágy. A családok nem maradnak együtt, a fiatalok a kirepülés után szétszóródnak, és laza csoportokban indulnak útnak dél felé. Nem csatlakoznak a fehér gólyákhoz, inkább nagytű

ragadozó madarakhoz. Csoportjaik nagy része Törökországon, kisebb része Gibraltáron át éri el Afrikát, s a gyűrűzött madarak visszafogása arról árulkodik, hogy sokan Izraelt is útba ejtik. Szeptember után fekete gólyát már nemigen lehet látni Magyarországon. Ám aki a turistaszezonban látogat el a Duna-Dráva Nemzeti Park vizes élőhelyeire, van esélye legalább egy röpké percre megpillantani. ♦

– A FEKETE GÓLYA MEGŐRZÉSÉHEZ FONTOS AZ ÖREG, TERMÉSZETES ÁLLAPOTBAN LÉVŐ ERDŐK VÉDELME. A TELEPÍTETT, AZONOS FAJÚ ÉS KORÚ FÁKBÓL ÁLLÓ ERDŐBEN NEM ÉL MEG.

– AZ EMBERI BEAVATKOZÁSOK MELLETT A FEKETE GÓLYA FÉSZEKALJAIT A RAGADOZÓK IS VESZÉLYEZTETIK, MINT PÉLDÁUL A NYEST, A NYUSZT VAGY A HÉJA.

– A FEKETE GÓLYÁRÓL FELJEGYEZTÉK, HOGY ÍNSÉGES IDŐKBEN A SZÜLŐK MEGŐLIK A LEGGYENGÉBB FIÓKÁT, HOGY A TÖBBIEK TULÉLÉSI ESÉLYÉT NÖVELJÉK. EZ A VISELKEDÉS AZONBAN MINDENNAPOSNAK NEM MONDHATÓ.

